

AAKUSTI

3/20

SAVOLAESUUVEN IÄNENKANNATTAJA

Lokakuu 2020 31. vsk

AAKUSTI

9.10.2020

Kannen kuva: Telkkämäen ruis oli kasvanut harvassa, mutta muutama kuhilas toki saatiin kokoon. Lyhde on lyhentynyt ja kuhiilaat matalampia kuin vuosisata sitten. Kuva Seppo Koonen

Pääkirjoitus: Puijonkuppeessa on kotoisaa	3	Balladi Anna-Liisasta	19
Uamun kähmässä	4	Kauppiis-Heikin kuolemasta 100 vuotta	20
Savolainen messu Kiuruvedellä	5	Savolaisten laulanta turvesaunassa	22
Suarna savolaiseen tapaan	6	Harakka ja varis runo	23
Savonmuuan kiitosvirsi	8	Perunannostotalkoot	24
Syyvään puolukkoo, syvän kiittää	9	Savonlinnan juhlakesä 1925	25
Vähemmän kuhinaa ruishalameessa	12	Saksittuja ja kuunneltuja	28
Jossain ne ovat	13	Savolainen kirjallisuus ennätysellistä	29
Alaku	14	Kouluostoksilla Hurtilaan	30
Anna-Liisan monet ladut	18	Sutkaus	32

Savon Kielen Seura r.y:n hallitus 2019 - 2020

Seppo Kononen, puheenjohtaja (20), Tuula Ollila, varapuheenjohtaja (21), Jari Känninen, sihteeri (21), Anna-Liisa Happonen (21), Teuvo Laakkonen (20), Anneli Lujanen (20), Eila Ollikainen (20), Eeva-Liisa Pennanen (20), Auli Poutiainen (20), Raili Pursiainen (21), Helga Ylönen (21).

Varajäsenet: Heikki Hyvärinen (21), Keijo Karhunen (21), Jukka Lappalainen (20), Risto Lappalainen (20), Leo Puurunen (20), Terttu Rautiainen (21), Marja-Riitta Saastamoinen (21), Matti Väisänen (20). Raija Uhlback (19) rahastonhoitaja.

AAKUSTI 3/2020

Savolaesuuven iänenkannattaja, 31 vuosikerta.

ISSN 1456-3827, www.savonkielenseura.fi

Kultti ry:n jäsenlehti (www.kultti.net)

Julkaisija: Savon Kielen Seura r.y.

Perustettu 1982.

Päätoimittaja: Seppo Kononen, Koulutie 5,

73600 Kuavi, P. 050 5461317,

s-posti: seppo.kononen@savonsanommat.fi

Toimituskunta: Seppo Kononen, Osmo Pekonen, Eeva-Liisa Pennanen, Riitta Raatikainen, Leo Puurunen ja Jukka Nykänen.

Taitto: Jukka Nykänen,

os: jukkan.email@gmail.com

Hinnat: Vuosikerta 4 num. 20 e. irtonumero 5 e.

S k:n seuran jäsenille sisältyy jäsenmaksuun.

Ilmoitushinnat:

1/1 sivu on 250 e, 1/2 sivua: 125 e

Pankkiyhteys: FI02 5397 0820 0128 21

Painopaikka: Kuopion painatuskeskus, Kuopio

Seuran sihteeri: Jari Känninen, Vallantie 27, 70900 TOIVALA. P. 050 5886151

jari.kanninen@luukku.com

Rahastonhoitaja Raija Uhlback, Ruutikuja 2 C

37, 70340 KUOPIO, P. 050 917 4462,

raijasuhlback@gmail.com

Tilaukset ja jäsenasiat: Raija Uhlback, ks. yllä

Lehdet: v. 2020 lehti ilmestyy 4-numeroisena:

No 4/2020 Aineiston jättöpvm. 15.11.2020.

sähköisesti osoite: jari.kanninen@luukku.com

Puijonkuppeessa on kotoisaa elellä

Tekula, Skopa, Hatsalankulma, Hatsalan helmi vai Puijonkuppee?

Siinä viisi vaihtoehtoa nimeksi Karjalankadun varteen Kuopioon entisen Tekun paikalle rakennettavalle asuntoalueelle. Yli 3 000 kuopiolaista innostui vastaamaan rakennusyhtiö Skanskan järjestämään yleisöäänestykseen, ja tulos ei jättänyt jossittelun varaa. Reilu tuhat eli joka kolmas vastannut oli näet sitä mieltä, että Puijonkuppee on ehdottomasti paras.

Ei kuitenkaan oltaisi Savossa, jos kilpailu olisi mennyt ohi ilman jälkipuheita. Kesän keskellä järjestetty äänestys jätti moneksi päiväksi varjoonsa jo yli puoli vuotta hallinneet koronauutiset, kun Puijonkuppeesta tuhtuneet purkivat tuntojaan maakuntalehden palstoilla, paikallisilla radiokanavilla ja tietenkin myös kaikissa mahdollisissa sosiaalisissa medioissa.

PUIJONKUPPEEN oli nimikilpailuun keksinyt **Nuutti Enkkellä**, joka oli itsekin kasvanut Hatsalassa Kuopion maamerkin Puijon juurella ja katsoi, että Puijonkuppeessa yhtyivät mainiosti samalla kertaa sekä kuopiolaisuus että savolaisuus.

Kesäisen mielipidemyrskyn keskellä Skanskan ja Kuopion kaupungin edustajat puolustivat miehekkäästi Puijonkuppeeta, ja Savon kielen seurankin mielipidettä rakennusyhtiöstä tiedusteltiin.

Puhelimessa annoin sille alustavan synninpäästön ja samoille linjoille asettui myös seuran hallitus, kun asiasta puhuttiin. Miksi meidän pitäisi hävetä Savossa savolaisuuttamme ja kielellistä omalei-

maisuuuttamme? Päinvastoin meidän pitäisi tuntea suurta mielihyvää ja suoranaista ylpeyttä, että kotoisan lämmin Puijonkuppee kelpaa myös valtakunnalliselle suurrakentajalle, jonka juuret ovat Ruotsin Skoonessa.

VIIDESTÄ nimiehdokkaasta kiinnittyy Puijonkuppeen ohella huomio ruotsalaiseen Skopaan. Puijonkuppeen ymmärtää heti tuhempikin, mutta Skopa edellyttää jo hieman Kuopion paikallishistorian tuntemusta.

Skopa eli suomeksi kauha, mitä tekemistä sillä on Hatsalan kanssa? Pohjimmiltaan paljonkin, koska alueen ensimmäiset asukkaat puolisen tuhatta vuotta sitten olivat Kauhasia, joista joku luki papiksi ja vaihtoi sen myötä sukunimensä Skopaksi. Yksi teoria on, että tuo sana sana olisi savolaisten suussa vääntynyt Kuopioksi – tiedä häntä.

Nyt rakenteilla olevaan Puijonkuppeeseen tulee noin 800 asuntoa ja varmaankin parisen tuhatta asukasta. Mutta Puijon kuppeessahan ovat kaikki Kuopionniemen asukkaat asuneet kautta aikain. Liitosalueilla jossain Säyneisen Losomäessä tai Maaningan Petsamossa asiain tila on hieman toinen.

NÄKYMÄTÖN koronavirus muutti olennaisesti myös Savon kielen seuran kesän suunnitelmia. Koronarajoitusten tullessa voimaan maaliskuun puolivälissä oli pakko perua kuun lopulle ajatellut murremestaruuskilpailut ja siihen liittyen myös seuran vuosiko-

kous. Yhtä lailla jäi pakostakin väliin parikymmenvuotiset perinteet omaava murretori kuten myös savolaisen kansankulttuurin suursatsaus Siilifolk, jonne seura oli suunnitellut ohjelmaa.

Kesä 2020 jäi historiaan kesänä, jolloin laulu ei raikunut tai soitto soinnut Savossakaan. Sanatkin säästyivät, kun sadat kesäteatteriesitykset, torijuhlat tai sukkokoukset jäivät pitämättä.

Mutta menihän se kesä näinkin. Kun kylille ei tarvinnut kenenkään lähteä, oli aikaa olla kotona, retkeillä luonnossa tai marjastaa ja kalastaa. Ja mikä maininta: ainakin marjoja ja hedelmiä oli metsissä ja puutarhoissa enemmän kuin miesmuistiin. Se tietää sitä, että

jos koronavirus ei ota vieläkään hävitäkseen, niin talvi maistuu kuitenkin monessa taloudessa mansikalle, mustikalle joskohta kirpeälle karpalollekin.

TULEVASTA vuodesta on tässä vaiheessa paha sanoa mitään. Se tiedetään, että jos olot normalisoituvat, tekemistä riittää.

Suurin haaste ovat Savon kielen seuralle Suomen murremestaruuskilpailut, jotka seura sai järjestettäväkseen kuopiolaisen Mikko Kokkosen vuonna 2109 huasteleman mestaruuden myötä.

Kaikessa vaaditaan yleensä rahaa, mutta murrekisat ovat siitä mukavat, että niistä selviää puhumalla.

Seppo Kononen

Uamun kähmässä

Kun olen juonut kello kolmen kahvit enkä kehtaa enää ratkoa ristikoita-kaan.....

Onneksi postipoika tuo hetimiten Hesarin, mutta tuo näkö, tuo näkö tekee tepposensa.

Eipä aikaakaan, kun TV:stä alkaa tulla Astral TV:tä, jossa kaikenmaailman ennustajat lupaavat soittajille auvoista tulevaisuutta.

Tähdistä ennustaja **Johanna Karpov**, ei voisi uskoa, että noinkin naisellinen nainen kehtaa puhua pehmosea.

Soittajat ovat yleensäkin naisia, jotka haluavat tietää tulevaisuudestaan.

Jotkut toiset ennustajat huitovat käsillään tehden epämääräisiä liikkeitä, jotkut asettelevat pöydälle pelikortteja ennustaen ja pehmoisia puhuen.

Puhelin kilahtelee ja soittajat kyselevät.

Soittoihin meedio vastailee mielikuviuksensa mukaan ja soittajat tietenkin us-

kovat ja alkavat noudattaa needion ohjeita elämässään, jotka sitten vievät syteen tai saveen.

Eiväthän ennustajat ole mikään uusi asia yhteiskunnassamme.

Jo kauan sitten Juho Rissanen maalasi taulun povarieukosta, minkä pistän tähän näkyville.

Tässä Rissasen maalauksessa povarieukko lupaa hyväuskoisille naisille kohteita sulhija ja rikasta tulevaisuutta.

Niinpä mikään ei ole muuttunut yhteiskunnassa, paitsi povarit ovat siirtyneet TV ruutuihin.

Trump/korona?

Keskustelimme yllä olevasta aiheesta ja tulimme siihen tulokseen, että se on vain Trumpin mainoskikka, jolla hankerää sympatioita ja tietenkin ääniä.

OK.

Kirkossa koronan varjossa:

Savolainen messu Kiuruvedellä:

Maailman pysäyttänyt koronapandemia tuntui myös Savolaisessa messussa Kiuruveden kirkossa sunnuntaina syyskuun 20.päivänä. Noin 800 hengen kirkkosalissa olisi ollut kyllä tilaa istua sanan kuulolle väljemminkin, mutta monetkin ihmiset ovat tulleet aroiksi lähtemään liikkeelle.

Sotavuosina valmistuneessa kirkossa istui taiteilija Uno Eskolan mosaiikkipaloista kokoaman alttaritaulun edessä noin 80 ihmistä kuuntelemassa, miten ”yläkeran isäntää” puhuteltiin savoksi.

Ja hyvinhän se meni kuten kolmena edellissuoksynäkin – ensiksi Iisalmessa

Kustaa Aadolfin kirkossa, sitten Suonenjoella ja edellisen kerran Suonenjoella.

Männistön kappalainen ja Savon kielen seurau hallituksen jäsen **Heikki Hyvärinen** tulkitsti saarnastuolista rehevällä ja konstailemattomalla kansankielellä päivän tekstiä Luukkaan evankeliumin kymmenennestä luvusta.

Tuula Ollila ja **Teuvo Laakkonen** Savon kielen seurasta lukivat liturgiaan kuuluvat Vanhan ja Uuden testamentin tekstit, ja savoksi pääsi karkkokansakin tunnustamaan niin uskonsa kuin syntinsäkin Hyvärisen käännösten myötä.

Ehtoollinen kokosi väkeä Kiuruveden kirkkoon.

Tuula Ollila luki tottuneesti Vanhan ja Uuden testamentin tekstejä.

Kirkkosaliin kokoontunut useita kymmeniä sanankuulijoita.

Kiuruveden kappalainen Mirita Häyrynen ja Heikki Hyvärinen valmistautuvat ehtoollisen jalkoon.

Savoksi veisata hurautettiin Kiuruvedellä myös kaikki viisi virttä, joista osa oli murremestari **Irja Turusen** (Pääkkösen) runoja tuttuihin virsisävelmiin ja osa Heikki Hyvärisen uusia käännöksiä. Vain jumalanpalveluksen lopun ehtoollinen tarjottiin tavanomaisella suomella. Ehtoollisessa Hyväristä avusti Kiuruveden kappalainen **Mirita Häyrynen** ja kanttorina oli **Teresa Ahola**, joka vain viikkoa aiemmin oli aloittanut työnsä Kiuruvedellä.

Kirkonmenojen jälkeen Kiuruveden seurakunta tarjosi perinteiseen tapaan kirkkokahvit seurakuntatalolla, jossa kahvittelun lomassa kerrottiin kiurukkaille myös Savon kielen seuran toiminnasta.

Hengellisessä katsannossa Kiuruvesi on ei vain Pohjois-Savon vaan koko maankin vahvimpia körttipitäjiä aina Paavo Ruotsalaisen ajoista saakka. Kiuruvedellä on ollut kautta aikain väkeviä maallikkosaarnaajia, jotka ovat kiertäneet kylillä ja usein kauempanakin. Viimeisen suuren maallikkosaarnaajan **Aku Rädyn** työmaana oli koko

valtakunta.

Kiuruveden papeista monetkin ovat olleet heränneitten liikkeen johtohahmoja. Malmbergien ja Simeliusten, Malmivaarojen ja Simojokien sukuun kuuluvia hengenmiehiä on ollut seurakunnassa niin kirkkoherroina, kappalaisina kuin apupappeinakin.

Erityisen merkittävä vaikutus on ollut vuosisata sitten eläneellä **Vilhelmi Malmivaaralla**, jonka lukuisat virret ovat yhteistä kansallista omaisuutta. Ehkä tunnetuin kiuruvetinen pappismies on kuitenkin kappalainen **Eljas Simojoki**, joka oli 1920- ja 1930-luvuilla suomalaiskansallisen liikkeen näkyvimpiä keulahahmoja.

Simojoki kaatui talvisodassa Laatokalla lähtiessään lopettamaan haavoittunutta hevosta. Hautapaikka on vuonna 1937 palaneen puisen ristikirkon saarnastuolin paikalla.

Teksti: Seppo Kononen

Kuvat: Teuvo Laakkonen ja S.Kononen

Suarna savolaeseen tappaan

Myö tuossa kuultiin montakii koh-too Ruamatusta – nii Vanahasta ku Uuvvestakkii testamentista. Siellä pyöri tuttuja asjijoeta ja nimiä, vuan oljpa siellä ehkä vähän vieraampiakkii. Suattaa se Martta ja Marija juttu olla monellekkii tuttu, siinä missä Marija vuan kakotti Jeesuksen jalakoin juuressa ku se Martta sae niska viäränä tehä sitä huushollinpittoo. Vuan

Jeesusjpa anto Marijan siinä olla raahassa, ku välillä sitä pittää tok huilatakkii ja rätinäätä tätä mualiman männöö ja pysähtyä Yläpihan Isännän eissä.

Sitten kuultiin tuota apostolj Puavalia, jolloj usseestikkii aeka kova kohtalo sen uskosa taatta: olj vankilata ja ruuvvan vähyyttäkkii, vuan siitä huolimata olj ihan onnessaa ku sae olla Yläpihan hotteilla.

Vuan mikäs se tämä rohvettaa Elija sitten olj miehijään? Se suattaa monellekkii olla ihan unneuksissa. Eläjahan olj ite asiassa kuivuuvven taatta pakolaeseks jootunna ukko, josta kuitennii Yläpihan Isäntä pitj huolen. Korpit kuletti sille ruokoo ja vettä se sae hörpätä juoksevesta purosta. Sitten se sae käskyn männä Siitonin, Väljmeren rannikkoseuvulle, jossa se nuita ihmeitään tek: Ei loppunna jaahoruukut eikä ruokaöljytkää. Ja herättihän se vielä tuon äskön kuullun jutun lisäksi sen lesken poejjan, josta henki olj lähtennä. Sitten se Elija uskaltaatu mänemään sen kuninkaan luokse, jokolj uhonna että kukan vuan kiinni suap, Eljalta hetsillään kurkun aaki leikkoo. Sen kuningas Uahab, niinkun muuttii viskaalit, olj ruvenna niät palavomaan ihan muita Jumalija, Bualija ja Astartee. Ne ne niihen jumalanpalavelusmänöt oljlii muuten vähän tosellaesija: Baalille niät pitj jokkaesen heittee esikoespoekasa. Ja Astarten juhlat olj sitten aekamoesija naesten ja miesten välisijä ilonpitoja, joessa oltiin vähän enemmännii tekemisissä kun pelekästään käskynkässä.

No, se Elija kuhtu niihen jumaliin rohveetat paekalle ja käski sytyttee uhraasaltari käskemällä niihen jumalija. Ei syttynä poekiin puut, vuan, annahan olla, kun Elija piäs päsmäröemään ja vähän vuan vinkkas Yläpihan puolell, tulj salamat hetj ja puut sytty.

Ei se Eljakkaan kyllä mikkään helläkätinen ollunna, taeshan siinä monta piätä sitten puota, vuan oekeeseen Jumalaan hiän luotti. Lähti se kyllä tuon tappaaksen jäläkeen häntä koepiin välissä karkuun ja halus melekein että häneltäkkii henk poes otettasj, vuan Yläpihan puolelta lehahti enkely joka anto ruokoo. Ja sitten vielä ite Yläpihan Herra kuluki Elijan vierestä ohi. Ja sittehän se Elija nous tuonne taevaalle tuljpyörästen vaanuin kyijissä.

No, minkä taatta minä tästä yhestä Eljasta näen paljon jaksan lotikoejja? No ku minusta tuntuu, että jolle laella tuo Elijan

Männistön seurakunnan kappalainen Heikki Hyvärinen saarnasi savolaiseen tapaan.

tarina suattasj joltaen osiltaan olla monen niin meistä oma tarina. Niitä on niitä ylä- ja alamäkiä, niinkun tiällä Savossa kyllä muutennii on, vuan kyllä se loppuin lopus hotteissaan tuo Yläpihan Isäntä tuntuu meitä pitävän. Nyt tietennii tuntuu että mualima on ihan sekasin tämän koronan taatta. Ja näkky nuita hulluja olovan kansoen piällysmiehinä aeka laella, vuan on kaet niitä ollunna ennennii. Ja kyllähän se nii on, että eijjoo kukkaan ennenkään tänne mualimaan ikkuisiks aejjoeks jänä kitumaan, jokkaeselle se tulloo se viimeinen hetki ja tiältä on lähettävä.

Jeesus huasto usseesti, että sitä pittää immeisen osata raahottua ja pysähtyä ihmettelemään sitä mitä Luoja on suana aekaseks. Hiän sano:

”Katelkeepa vuan taevaan lintusia; ei ne kylyvä eikä niitä eivätkä kerree aetan nurkkaan ja siitä huolimata teijjän Taevaallinen Isä syöttää ne. Ja kaet työ ootta jonniiverran tähellisempiä kun linnut! Ja kukkaan teistä saes murehtimalla yhtään päätkee lissee ikkee? Mittee se vakkaattaa murehtia vuatteihin piällisiä? Kahtokeehan työ niityn kukkia, mitenkä ne ryöhähtää muasta, eivät ne tutkittele eivätkä ketree. Vuan minä sanon teille: Ei ies Salomo kaekessa korrevvessaan ollu niin hyvissä tamineissa kun mikä tahhaasa niistä.”

Jeesus tulj mualimaan aekonaan ja näätti, että tosesta välittäminen ja aattaminen se on A ja O. Hiän ite anto tappoo ihtesä. Myö ollaan nyt nyt Jeesuksen käet ja jalat, sormet ja korvat, ja niillä myö voejjaan mualimasta tehä vähän parempi paekka. Ehtoollispöyvvässä myö suahaan tulla yheks Jumalan ruumiiks, joka palaveloo toesijaan ja muitakii.

Männistön seurakunnan kappalaisen
Heikki Hyvärisen saarnateksti
Kiuruveden kirkossa 20.9. 2020..

Savonmuan kiitosvirs

(Sävel: Virsi 555)

1

*Nyt noosoo kiitos ylös taevaaseen,
on ovet aaki Herran huoneeseen.
Vaevatut sielut uupuu matkallaan,
tarvihtoo Luojoa hoevoomaan.*

2

*On mukavooo immeistä illaattoo,
hartaasti virret laaloo hurraattoo.
Veesoomalla suap kiittee Jumaloo,
hän sieluun hyvvee sanomoo pannoo.*

3

*Taevaassa kyllä savvoo ossoovat,
meejjännii veesuut siellä kuuloovat.
Nöörästi armon Herroa kiitetään,
rukkoukseen kaekki rakkaat liitetään.*

4

*Voe sitä onnee ihanoo,
lähelle piäsöö Issee Jumaloo.
Hyvvyttä tarjoo meelle armossaan,
immainen Luojoosa jäip kaepoomaan.*

Irja Turunen

Eläkemummun mehtämietteitä:

Syyvään puolukkoo, syvän kiittää!

Metässä liikkumisella on ylj'piätään myönteinen vaikutus syvämmeen, lihaskuntoon ja mielj'allaan.

Tänä kesänä Luoja tae luonto, miten itekukkii uatteloo, on ollunna siitae eestä antelias, ikkään ku tasotuksena tälle koronahelvetille. Ee niin paljon pahhoo, ettei jottae hyvveekii: kotirajojen sisälle tuomitut kansalaiset ovat median mukaan löötäneet luontoon, ja ilimeisesti osa heistä myös marjaan ja sieneen. Monj nuorj jootu pettymään, kun luvattu kesätyöpaekka ee aavennukkaan. Nohevimmat eevät jääneet pyörittelemään peukaloitaan vuan päättivät tienata marjastuksella. Jatkokalostamattomien luonnonmarjojen myöntihän on vieläpä verovappaata tulloo. Olj ilo lukkee juttuja näestä ahkerista. Ja monj aekuinnennii työttömäks tai lomautetuks jootunut rupes kahtelemmaan tötetä marjatiiloilta, kum muuta ee ollunna tarjolla. Itekkii viitenä kesänä Suonenjoella mansikanpoemijana olleena tiijän, että se on kovvoo hommoo, mutta uskon, että työnantajat arvostaavat pelloilta tai mistä tahansa ruumiillisesta työstä työkokemusta hankkineita.

Vuosjkaavet taemaalaeset, ukraenalaeset sun muut ketterät ulukomualaeset poemijat kääneet kerreemässä suomalaisen marjan metästä. Se on ärsyttännä monija tākäläesijä, ja on moetittu, että ”ne reppiivät haravoeneen ja suaveineen mustikat juurineen”. Minkä taatta myö ite ee männä ja kerätä niitä marjoja? Jos jokkaenen työikänen kerreis sankollisen mehtämarjoja myöntiin, niin teollisuus saes tarpeesa

tyyvytettyvä eekä tarvittais ulukomualaisia poimijoita.

Mehtiin jiap joka vuosi miljoonia kiloja kerreemätöntä marjoo, joka ois ilimasta ruuvanjatketta. Mutta mieluummin vissiin vänistään ja ostetaan kalliita ravintolisiä kaapasta. No minä oon tänä kesänä yrittännä poemia oman ossuutenj, ku viime ja toissa kesä mänj kuivuuvun takia iliman mehtämarjoja.

Hiloo eli lakkoo tulj ihan suokuokalla vettee. Ite en piässy räpimään niitten perrään muilta kiireiltänj, mutta veljentytöltä ostin

Älypuhelin ja langattomat kuulokkeet tuovat marjastajalle hyvää seuraa metsäänkin; marjasanko täyttyy ihan huomaa-matta hyviä haastatteluja kuunnellussa.

”keltasta kultoo” ylj kymmenen killoo. Sai-
pahan hiännii matkakassaasa vähä tuohta,
jos jollonnii sattuuvat rajat aakiimaan.

Mustikkoo keräsin enemmän ku mil-
lonkaan, mikä johtu siitä, että nyt minulla
on aekoo luuhata metässä. Esittelin sua-
liitanj lähes päivittäin facebookissa, ja
kun valokuva valehtelloo enemmän ku
tuhat sannoo, nii jotkut tuttavat suattoivat
suaha mieljkuvan, että meekäläenen on
oekee kone poimimaan. No sehän ee pie
paekkoosa: kolomesti leekatulla selällä
ja yhtä monta kertoo operoijulla polo-
vella tämän marjamummun taktiikka on
enemmänii ”elä hättäele, istu mättääl-
le”. Ostin polovisuoijat ja könyän ku kon-
tio kontillan ja välillä persuksillanj, ja
niinpä on kerruuvahtikii semmukanen.
Eli hijas. Mukkaan otan kerrallaan ylle-
sä 5-6 litran astian ja poemurin, ja kään
täättämässä ne päivittäin parin - kolo-
men viikon aekana, niin kertyyhän siitä.

Puolukoita oon lokakuun alakuun
männessä kerännyt kolomisenkymmentä
litroo, ja vielä aattelin muutaman kerran
käävä, jos ilimoja piisoo. Pakastin on kyl-
lä jo yhtä täännä ku puhuttu rakko; sinne
ee mahu yhtään puolukkoo. Mutta minä
laetan pulumupuolukkoo. Löösin ohjeen
tänä kesänä, kokkeelin ja ihastuin. Sitä
söes vaekka siltään, ja siitä voep tehä puo-
lukkapuuroo ja -piirakkoo, ja mitä nyt ite-
kunnii mieljkuvitus keksii.

Puolukasta tien myös mehua viini-
tae sitruunahapon avulla. Ja siitä mäs-
kistä, joka jiäp tähteeks, keetän hillon.
Muuten, tiijoks vuan, että Tampereen
ylj’opistossa ovat syöttäneet puolukkoo
hiirille, ja tulleet siihen tulokseen, että
puolukka ehkäsöo paljon tyyvyttynyttä
rasvoo sisältävän ruuvan haetallisia
vaekutuksia kolesteroli- ja sokeriarmo-
ehin. Ja nehän meellä itäsuomalaesilla on
tunnetusti koholla. Syyvään puolukkoo,
syvän kiittää! Ja metässä liikkumisella on
ylj’piätään myönteinen vaekutus syväm-

Kesän sienisato oli suorastaan mykistävää.

meen, lihaskuntoon ja mielj’allaan.

Karpaloo en oo poeminna ihan vuan
sen takia, että parj kertoo leekattu oekee
kätenj ee kestä kylmee, ja niitä ku ee
rukkaskäessä kerree. Oon ostanna joskus
valamiiks poemittuja, mutta tänä vuonna
suap’ puolukka korvata karpalon.

Muovipussi ja sienj’veehti kuuluvat tie-
tennii marjamummun varustukseen siltä
varalta, jos sattus sieniä löötymään. Ja tänä
kesänä niitäkii lööty iha ennätysmiärin. Olj
tattija, haperoo, kehnäsientä, orakasta, lam-
paankääpee, haaparooskuva, karvaroosku-
va, nokirooskuva, kantarellia... Jokkaesta
lajia tulj nii runsaasti, että suatoin säelöö
ne ommiin pussiisa. Sieltäpä on hyvä ta-
lavem mittaan valita, mittee laatuva her-
rasväelle laettasj muun ruuvan höösteeks.
Suppilovahvero on sienj, jota minä en oo
onnistunna löötämään. Joku lohutti, että
kun kerran löövät, sitä onnii sitten kerätä
asti. Se on vissiin niin huomoomaton tot-
tumattomalle, ja jos sienestäjä männöö ku
sika vatukossa, niin jalakoehinhan siinä
suppikset jiäp.

Langattomat kuulokkeet ja älypuhe-
lin mulla on aena metässä ja pihahommis-

sa siltä varalta, jos hilijasuus kääp liian raskaaks. Monta hommoo on tullu tehtyä ihah huomoomatta, kun oon uppoutunna pod castien mualimaan. Yle Arreenasta löötyy paljon mielenkiintosia huastatteluja, joeta kuunnellessa suap olla viksujen immeisten seurassa. Ja onhan siellä myös Tarja Närhi ja Iskelmäratio.

Pulmupuolukan ohje:

7-8 litraa puolukoita

1 paketti Pulmusokeria (750 g)

Survo puolukoita hieman, että mehu alkaa irrota. Sekoita joukkoon Pulmu -pala-sokeri. Hämmentele puolukoita ja sokeria vällä noin 8 tunnin ajan. Purkita puhtai-siin lasi- ja pakastepurkkeihin.

Marjatta syö puolukan ja tulee raskaaksi

Kansalliseepoksemme Kalevalan mukaan Marjatta syö löytämänsä puolukan ja tulee raskaaksi. Kirkui marjanen mäeltä, Puolukkainen kankahalta: «Tule neiti noppimahan, Punaposki poimimahan, Tinarinta riipimähän, Vyö-vaski valitsema-han, Ennen kun etana syöpi, Mato musta muikkoavi! Kalevalan virressä Marjatta tulee raskaaksi syötyään puolukan. Hän synnyttää pojan, jonka Väinämöinen haluaa tappaa. Lopulta kuitenkin poika kruunataan Karjalan kuninkaaksi.

Lähde: Yle.fi

Joskus kesä kastelee mustikanpoimijan perusteellisesti, mutta iloa saaliista ei pieni sade himmennä. (Kuva: Laura Penanen)

Tällainen se on – rannat valannut valkoposkihanhi

Riuttalassa vanhat mestarit näyttivät, miten lyhde leikataan ja kuhilas kootaan oikeaoppisesti.

Vähemmän kuhinaa ruishalmeissa

Jos tulevaisuutta ennustettaisiin kesän ruishalmeitten pohjalta, niin edessä olisi mitä suurimmalla todennäköisyydellä nälkätalvi. Pohjois-Savon kahdessa kaskiperintöä vaalivassa kohteessa Karttulan Riuttalassa ja Kaavin Telkkämäessä kuhilaita nousi pellolle valitettavan vähän.

Riuttalassa ruis oli kasvanut Telkkämäkeä paremmin, mutta koronaepidemian vuoksi talonpoikaismuseo joutui perumaan perinteeksi tulleen rukiinleikkuun Suomen mestaruus -kilpailun.

Sirppejä ei kuitenkaan jätetty ruostumaan, sillä kisan korvikkeeksi järjestettiin rukiinleikkuunäytös takavuosien mestareitten johdolla. Katsojat saivat halutessaan kokeilla myös itse, miltä kyykiminen ruishalmeissa ja kuhilaan kokoaminen tuntuu.

Elokuun alkupuolella pidetyn näytöksen yhteydessä maakunnan pelimannit kokoontuivat omaan puskasoihtoonsa ja viihdyttivät samalla yleisöä.

Telkkämäen tämän vuoden ruishalme

oli jäänyt harvaksi - syynä lienevät olleet kylvöajan sopimattomat sääolot.

Vaikka kaskiruis on kova pensomaan - yhdestä jyvistä kasvaa jopa toistakymmentä tähkääpäätä - kymmenen lyhteen kuhilaita tuli vain reilut puolenkymmentä ja niistä ruista parikymmentä kiloa. Sillä ei järin viedä järin suurta perhettä talven yli.

Heikosta sadosta huolimatta Telkkämäen tämän vuoden molemmat kasket - nyt korjattu ja tuleva - jäävät historiaan. Näin siksi, että sekä keväinen poltto että syksyn leikkuu ja puinti kuvattiin kahteenkin dokumenttiin.

Toinen tulee Kuopion maakuntamuseolle, toinen Etelä-Pohjanmaalle Evijärvelle sen kotiseutukeskukseen Väinöntaloon. Evijärvi on yksi 1500- ja 1600-luvuilla asutetun ”savolaiskiilan” kunta, joka sijaitsee aivan ruotsinkielisen Pohjanmaan tuntumassa. Filmiryhmä on valmistellut jo pitemmän aikaa dokumenttia seudun

jatkuu viereisellä siv...

Jossain ne ovat

Näin koronan aikana ei suositella matkustamista julkisilla, vaikka matkanteko tällaiselle riskiryhmäläiselle on paljon loikoisempaa kuin omalla kumijallalla kiirehtiminen.

Taas kerran kuului kutsu Tampereelle jossa tarvittiin viikonvaihteeksi lastenhoidajaa vajaa kolmivuotiaalle **Viljalle**.

Kummasti vanhakin nuortuu kun lapsenlapsi keksii mummille ja ukille tekemistä. Lähistön puistot ja leikkipaikat koluttiin tarkkaan useampaan kertaan. Touhua piisasi ilman suurempia kahvitaukoja ja illalla emme tarvinneet unipillereitä.

Auto sai huilailla talon vierasparkissa kaikessa rauhassa. Onneksi sai! enkä joutunut viemään kadunvarren neljäntunnin paikalle.

Jossain vaiheessa minulle tuli asiaa autolle. Ongelmana olivat auton avaimet. Niitä ei löytynyt mistään. Ei lattialta, ei hyllyiltä eikä kaapien päältä. Ei löytynyt taskuista eikä matkakassista. Eikä edes mummin käsilaukusta tai lelulaatikoista. Suoritin leikkipuistojen etsinnän ja kävin kyselemässä lähistön kaupoista. Onpa mukavaa!

Löytötavaratoimistot ovat viikonvaihteessa kiinni joten niistä ei heru apua eikä poliisilla ole entisenkaltaista ympäri vuorokautista päivystystä jonne voisi kertoilla ongelmistaan.

Jotain tässä piti tehdä. Kun en muutakaan keksinyt, niin ostin edestakaisen matkan kotiin Kuopioon. Onneksi meille

huruikäisille on piletin hinnassa armahdusta ja sain edestakaisen matkan kuuteenkymmeneenkuuteen euroon. Mukava oli katsella maski naamalla junan ikkunasta syksyisen kuulaita maisemia ja pistäytyä pikaisesti kotona. Onneksi vara-avaimet olivat siellä missä muistelin niiden olevan.

Kun palasin illalla Tampereelle, niin huomasin Viljan leikkivään taskulampun kanssa avainten etsintää hokien samalla:

– Ei löydy Ukin avaimia.

Soittelin arkiaamuna poliisin löytötavaraan. Ensin automaatti kertoi, että puheluihin vastataan klo 10. Sitten se jatkoi että avaimia on turha tiedustella koska niihin kyselyihin ei puhelimitse vastata. Pitää käveltävä itse katsomaan jos avaimet olisi joku löytänyt.

Kävin katsomassa eipä tärpännyt. Toisaalta vaatii melkoista kestävyyttä viedä löytötavaroita poliisille jos nuo aukioloajat ovat noin hankalia, että vain virasto-aikana pystyy asioimaan.

Tampereella on poliisin lisäksi peräti kolme yksityistä löytötavaratoimistoa. Turha aamuvirkkujen yksityisiltä tiedustella, he avaavat vasta klo 12.00. Suostuivat kuitenkin puhelimitse kertomaan onko tuotu avaimia. Eipä ollut.

Keijo Karhunen

JK. Hintaa tälle huolimattomuudelle tuli: auton avaimet 265 €, kodin avain 38 €, mökin ja varaston avaimet 12 € ja junaliput 66 € eli yhteensä 361 €.

...jatkoa sivulta 12.
historiasta, ja kaskenpolttoon tarvittavat
kuvat saatiin nyt kätevästi Kaavilta. Do-

kumentti tulee nähtäväksi Youtubeen nyt
loppuvuoden aikana.

Seppo Kononen

Alaku

Ison kaksojsovem piällä luk KUOPIO. Kum mäjñ lähemmäks, nih huomajs, jotta kirjaemet ojl värkätty puusta, mualattu sivulta harmaeks ja piältä mustiks.

Jotenniis se tuntu hejt siltä, jotta nyt ollaa' astumassa johonniip parempaan. Niitä asemiin nijmkylttijä niät ojl tullunna luvetuks koko matka' aejan ja mielee' ojl jiänä, jotta kaekki aekasemmat ojl yksinkertasestiv vuam mualattuja, valakosem piällem mustalla kirjutettuja nimijä. Vuan näessä kohokirjaemissa ojl jotennii' arvokkaamp, ylemp, melekee' uatejlisseev vivvaattava hohto.

Se ojl seh hetkem miejljohe, joka hävis hejt mielestä. Ei sitä silloin mitenkää' arvanna tae' osanna arvojttoo, vuav vuosiin, taep paremminniiv vuojskymmeniim perästä, sitten kus sitä ojl ollunna jo kaavam muuvalla asumassa ja olemassa, sittev vasta alako tuntuvas siltä, jotta se sana, kaapunnin nijm siinä ja ov se' alla ojl ikkään kup portti johonnii' ihmeelliseseem mualimaan, uusii' arvoehij ja arvoomattoomiin kiänteisiin.

Porttihas se toe'eite' ojlilii, raatatieasema' yätasanteella ja siitä mäntiir rappukäättävään, joka kiänty kerrosta alempana kohtit toesta ovvee ja siitä kum mäjñ läp, ojliliik kavulla ja keskellä kaapuntija. Se, mikä ei vielä siinä vaeheessa mitenkäär reistanna ajatuksija, ojl, että mitenkähäm pitkä tästä tuttavuudesta tulloo. Siihe' astihan sitä ojl suana reissutaj jo niim paljo' että liiket tuntu jatkuvalta.

Vuam pitkä siitä tujl. Niim pitkä, jotta kyllä se löe kaet leimajsa' ihan koko lopuelämä' asenteisiin.

Sovat ojl sojittu, vua' ei sovittu. Pakkoraaha mikä pakkoraaha Kaekki liitto-laesettiis Suomee vastassa. Tietää sen, mitä siitä tulloo: ei mittää. Rajav viärällep puolelle ojl jiänä suatavija ja kaekki ojl

*Esko
Nieminen*

sitä mieltä, jotta kuha' ajat paranoo, suatavat pittää selevittee. Suomi ojl rampa ja rujo, mutta ryssä, kaekem paha' alaku ja perkele, ojl kuitenkin suatu pyssäätettyvä, ja vielä paljon kaavemmaks kum mihir raja sittev veittiin.

Niinkus sanottu, raahansopimuksesta tujl se, mikä tujl. Länsvalloesta ei niissä neovotteluessa ollum mihinkää, kun Neovostoliito' eissä pijt ollan niil lipevänä. Kaekki ne aluveet, mitkä ojl soval lopussa solomitussa aselleposopimuksessa pitänä tyhjenteep porukoesta – vaekkei ryssä ollut pystynä niitä valtoomaar rehellisessä tappelussa – ojl luovutettava pako' alla. Iso-Ritannijakkii, joka nii' ojl ylistänä Suomee Talavsovaj jälakeen, ojl nyt niih hövelijä kaverija ryssiin kansa, jotta ei mihinkääv vuatimuksiim pistänä hanttiim pienimmälläkääp poekkipuojlisella sanalla.

Ojl se vuan semmojner raaha, jotta ei sitä kukkaat tojs suomalaenem pystyk kuvittelemmaa' ilimal laenaosmerkkijä. Kaekki kyllä tajujs, jotta paremp ollah hiljoo vähä' aekoo ja vetteeh henkee, vual liijan kaavah huohotettiin. Pojlitikoellek kerkis tullas siinä semmojneh hyperhappitila, jotta niiheh hengitys ei taejat tassaantuvakkaa, vaekka kaeke' alakusyy o' ollunna vaenaa ja kuopattu jo toestakymmentä vuotta ja vaenajam perilline' oj jo selevästit tojtistana, jotta hänestä ei ou' aenakaap polovi parantuna.

Vuosiin kulluissa immeiset alako unoh-too asijoeta, kuh huomasiivat, jotta Suomella rupejs kuitenkin mänemään paljom paremmin ku' konsanaan tällä niin

sanotulla voettajavallalla. Vua' ojl kuitennii' yks porukka, joka ei unohtana mittää: karjalaeset. Joka vuojis ne kokkoontu millom minnekkii ja pitivät karjalaesija pitojaaj ja muestelivat entisijä aekoja. Väkke ojl niij jotta ei pitopaekat tahtona riittee. Kylyk kylässä ne vual laalo Kuopijossaek kesäpäevillä, jotta

*Konsa vaino Suomeamme kovin kourin koittelee,
silloin kurja Karjalamme Suomen surut soittelee
ja kun onnen päivän koitto Suomellen taas sarastaa,
silloin riemun suuri soitto Karjalasta kajahtaa*

Ei unohtuna, ei. Sem parraana tojtisteena suatto kuul-la, kum päeväj juhliij jäläkee' ejsmerkiks yks luatokaan-karjalaenem poekaporukka ojl piätynä paekalliseen kapakkaaj ja parin kupin kiäntämisej jäläkeen kajaatti:

*Sillo ko kyö synnyttii ja päivävälo nähtii,
ni iha niiko se ois olt jo kirjutettu tähtii,
jot kohta pittää naihe poikii täältä pois jo lähtii,
suuree maalimaa.*

*No, myö mäntii evakkoo ja soppeuvuttii vällee,
mut miele pohjas kuitekii mei ajatus ol tälle:
jot het ko ajat paranoo, myö lähetääki jällee
meijä Karjalaa.*

*Voi meitä Sortavala poikii!
Mite tää nyt tälle olla voikii?
Ryssät rupes sotti.
Tulliit meijä kottii.
Ajoit pois.
Se temppuu ei olt oikii!*

*Sithä heil siel raja takan männiit hommat mistii.
A siit myö Herraa kiitetii ja pantii kättä ristii,
ko sortu koko valtakunta niihe kommunistii
sav'jaloiltaa.
Silloha kaik alkoitkii het hiomaa taktiikkaa
ja soveltammaa takas saantii kansa juritiikkaa.
Va sillo sannoit hyö ku hoitiit ulkopolitiikkaa:
"Ei tuu kuulookaa!"*

*Voi meitä Sortavala poikii!
Mite tää nyt tälle olla voikii!
Ryssät rupes sottii.
Tulliit meijä kottii.
Ajjoit pois.
Se temppu ei olt oikii!*

*Näi hyö väittiit: ”Siitä tulloo liija paljo velkaa,
jot sitä ei pie takas huolii kultalautaselkaa.”
- Näi heiveröisil perusteil hyö hylkiit, ajatelkaa,
ommaa Karjalaa..*

*Va jos tälle aatellaa, ni eihä täst tuu mittää.
Aina saahaa kumartaa ja nyökytellä ittää.
Kui suomalaisne ikänää vois ystävänä pittää
väärrää valtaajaa?*

*Voi meitä Sortavala poikii!
Mite tää nyt tälle olla voikii?
Ryssät rupes sottii.
Tulliit meijä kottii.
Ajjoit pois.
Se temppu ei olt oikii!*

Viimesev värssyl lopussa poeijat oekeen nous seisomaan. Yks nosti etusormesap pystyyj ja kaekki oekajs kurkkusav viimesten sanojen kohalla ja kohotti iänesä oktaavija ylemmäks. Kyllä siinä savolaeskansa ojl kerranniiv vähä’ aekoo ihah hiljoo.

Vuan sitten ku’ alakovat aplootit, nin niistä ei meinanna loppuva tulla ennenkuj joku paekallinen Karuuso keksi, jotta Savosta löytyy kyllä katetta ja jatkaa karjalaespoekii’ ajatuksejjuoksulle. Loppuilta sitte’ opeteltii’ yhdessä Jahvetiv värkkeemee *Marseljeesija* savoks. Mutta se siitä.

Vuan nyt, siinä kaksojsovvee kohik kävellessä, oltiiv vasta lähössä, raahallisempii’ aekoe’ alakumetрилöellä. Oltiin, toesin sannaen, niinkuh hyttynen nujtistirannalla: ei oekeen tiijetty, mistä alojttoo.

Mulla ei kylläkää’ ollunna niitä vaekeoksija. Ratkajsu ojl jo tehty; muihen tekemä: Isä ojl sovaj jälakeen suana toemi-paekan Kuopijosta, Toesesta Rikkaatista. Piätettiin – kun kouluin syyslukukaas ojl

justiisa’ alullaan – jotta myö lähetää’ isän kansa’ ensiks ja peret tulloo perästä hejt ku’ asunto löytyy.

Niimpä myö astuttiin siitä aseman kaksojsovesta. Siinä ylätasanteella minä pysähyin ja nostin silimäjn vastapäeselles seinälle. Mullen nimittäen tujl äkkijä semmojnen kumma tunne, semmojnen *tesavuu*, niinkuh hienot immeiset sannoo. Sittem minä älysin, mistä se johtu: pajr vuotta aekasemmim myö oltiin koko perek kääty Kuopijossa Sortavalasta Talavsovaj jälakeen tulleihe’ evakkotuttuil luona kylässä. Sillä käännillä minä olin kahtona tätä sammoo näkyvä siinä vastakkaesella seinällä.

Sillom minä olij just oppina lukemaav Varkaavel Lehtoniemen kansakoulussa. Muestan, kuj junamatkalla ojl mukava tavata asemiin nimijä ja muitaek kylttijä, mitä matka’ aekana tujl vastaan. Kuopijoon tullessa, tässä samoella jalan sijoella muistan sillom pysähtynneejn tillottamaan sammoo seinee. Koko seinäl levyj-senä siinä torjotti iso piirros, kuulema Oki

Räesäsen tekemä.. Ukko ja akka siinä ojl etualalla ja niihen takana ojl mahottoman korkee ratijomasto, josta sätteil jottae' ual-toja joka suuntaan. Akka sannoo: "Kuopijo' iäjn kuuluu ylinnä mualiman konser-tissa." Siihe' ukko: "Kyllä se nyt ostattaa meilläes ser ratijon."

Sen taalun näkemine' uuvestaa' anto siinä mulles semmojsen tunteen ku' oes tul-lunna kojttiin. Silloin minä en tosiv vielä tiennä, jotta siitä "Kuopijo' iänestä" tulis mullev vielä paljo' elämän sisältöä ja että sen alapuolella oleva maenos, joka tiijotti, jotta Elko Oy niitä ratijoeta myöp, tujlis erräässä vaeheessa olemaah hyvir ratkaj-seva tulevaesuunven tiehhuara.

Lähettiin. Talsittiim peräkannoo ka-sarmillek Kolomannen Komppanijan to-eseem piähän. Siitä ojl isällej järjestynä yks huone, johom mulle' ojl tuotu raata-sänky oekee' olokatjalla ja armeijah har-moolla viltillä ja siniruutuksella päiväpeit-teellä varusteltuna.

Siitä se alako. Hejt seoroovana päivä-nä pijt jo ollak Kuopijol Lysejör rehtoj-rin kansliissa. Siinä ojl vielä semmojen koukku hejt alussa, jotta mulle' ojl jiänä yhet ehot ruotin kielessä suorittamatas Sa-vonlinnal Lysejössä, jossa minä oli' ehtinä olla' yhev vuunven, kus Sortavalasta ojl pi-tänä lähteek käpyjtteleämään näeher ryssiin takija' ensmäesel luokaj jäläkeen.

Tojsasijassa lehtojr Mansneerus ojl jo kerinnä kerram minut tutkijaj ja köykä-jseks havaetas siitä ruotin kielestä ennen-kus Savollinnasta lähettiin, vuan siitäpä minä em puhuna rehtojrillej ja tākäläe-seller ruoti' opettajallem mittään, kun ne huomajs siinä minun tojtistuksessajn sen nelosen. Niimpä minä sae' yritteev vielä yjlmiäräsen kerran niihe' ehtoin suori-tusta. No, siinä sattu sittek käämään nii' onnellisesti, jotta lehtojr Heiniö sano: "Ei tämä nyt minusta niin mahdottomalta näy-tä." Niimpä minä yllättäim piäsinniik ko-lomannelle luokalle.

Näej jäläkeem päem minä oun sitä mon-

ta kertoo miettinä, jotta oesko ollunna pa-remp tuplatas se toenel luokka. Minä ku' olin siihe' asti' ollunna nuorij joka paekas-sa siitä lähtiin kun kansakouluv Varkaavel Lehtoniemessä alojtij ja kum minu' opet-tajajn Lyydia Harju ojl kahev viikoj jälä-keen käänä minun kotonajn ja ehottana, jotta saejs siirteem minut suoraan toeselel luokalle.

Siitä ojl sittes seoraoksena, jotta kum minä sillon Suur-Suome' aekaam mäni' äetin sisarustem mukana takajsis Sortaval-laaj ja siellä tein se' erreöksen, jotta mäniv vahingossa lysejöm piäsyttukintoon, vaekka minu' oes pitänä männäk kansa-kouluv viijennelle, nim minä olin tuajs nuoril luokallajn.

Joku amejrikkalaenev vilimitähti – oeskoo' ollunna **Susan Hayward** – kirjo-jtti kokemuksistaan kirja' ohtikolla "*Liian paljon, liian varhain*". Mullet taes kääväv vähän samalla tavalla - vaekka ei samoesta syistä. En tuntuna olovav vielä kypsä niin suuriiv viisaaksiim mitä kolomannella luokalla opetettiin. Kaet ne vanhemmattii' ojl sej jo huomanneet, ku' eivät väkisim minuva tyrkkineet pysymään porukassa. Niimpä minä korjasi' ites sel liijan nuo-ruutejn ja pätkähin sitten kerralla kaks kertoo peräkkäen kolomannelel luokalle.

Vuan nyt minä määj jo liijam pitkälle. Palataan nächi' ajsijoehim myöhemmin, jos aehetta ilimenöö. Nyt minä olin täs-sä, kolomannen komppanijam piässä isän kansaj ja alojttelemassa uutta vaehetta. Niij jotta ei kum mänöks!

Anna-Liisan monet ladut

Opettaja, ison talon emäntä, yhdeksän lapsen äiti, puuseppä, leipuri, Tuusniemen valtanainen, keskustapuolueen vahva savolainen vaikuttaja, kyläaktivisti, tomera nainen. Savon kielen seuran hallituksen jäsen, Savonmuuan Hilima...

Kotiseutuneuvos **Anna-Liisa Happonen** on elämänsä aikana ehtinyt hiihtää monenlaista latua ja monenlaisia suksia, ja nyt noita työn ja toimen vuosia alkaa olla yhtä paljon kuin naapurimaan Ruotsin maailmankuulussa Vaasa-hiihdossa kilometrejä. 90 vuotta täyttyi syyskuun 8. päivänä.

Vaikea sanoa, missä Anna-Liisa ei olisi ollut mukana – ja mikä parasta: on mukana edelleen. Sen verran huojennusta on tullut nyt viime aikoina, että käsivälitteinen auto on vaihtunut automaattivaihteiseen.

Pohjois-Savon kotiseutuyhdistysten liitto on yksi Anna-Liisan ”avioliiton ulkopuolella syntyneistä lapsista”. Hänen aloitteestaan liitto perustettiin vuonna 2003 ja rekisteröitiin seuraavana vuonna. Itseoikeutetusti Anna-Liisa toimi myös ensimmäisenä puheenjohtajana, ja on ollut aktiivisesti vaikuttamassa toimintaan myös johtajakautensa jälkeen.

Toinen viime vuosikymmenten sylilapsi on ollut Savon tomerien naisten yhdistys, joka on milloin pannut pystyyn pitoja, milloin julkaissut kirjoja ja tallentanut erityisesti savolaista käsityöperinnettä. Savon kielen seurassa Anna-Liisa on ollut aktiivisesti mukana vuosikymmenet, tehnyt aloitteita, järjestänyt tilaisuuksia ja huolehtinut, että seuran tilaisuuksissa on aina myös jotain tarjottavaa.

Edesmennyt kotiseutuneuvos **Unto Eskelinen** puhui aikanaan, miten ”mies menee, mutta laulu jää”. Vallan mainiosti tämä pätee myös naiseen ja vallankin

Kotiseutuneuvos Anna-Liisa Happonen, Tuusniemen oikeita immeisiä, täytti hiljattain 90 vuotta.

Anna-Liisan tapaiseen naiseen.

Voi olla, että Anna-Liisakin joskus menee, mutta Tuusniemellä pitkään opettajana toimineen viulupelimanni **Riitta Hämeen-Anttilan** kirjoittama runomuo-toinen balladi Anna-Liisan moninaisesta elämäntaipaleesta on painettu paperille ja säilyy.

Hämeen-Anttila teki myös sävelen lauluun, jonka Soitinyhtye Savonia esitti kotiseutuneuvoksen edellisillä tasaluvun syntymäpäivillä.

Teksti ja kuva: *Seppo Kononen*

Balladi Anna-Liisasta, Tuusniemen ookeesta immeisestä

I 8.9.1930

*Kaunis oli syksyn päivä Levälahdessa,
kun pikkutyttö syntyi
pieness' savutuvassa.
Toivottu hän oli varmaan
siihen perheeseen ja
Anna-Liisa, pappi sanoi
hänen nimekseen.*

*Koivulassa tyttö kasvoi hyvässä kodissa ja
monet elon taidot oppi kodin huomassa.
Isä maata viljeli ja äiti apuna,
lapsiakin syntyi yhteensä pioli tusinaa.*

II 1936-1944

*Ukonlahden koululle vei tytön koulutie,
siellä Veikko-ope hänet tiedon puulle vie.
Mutta sitten tapahtuikin aivan kamalaa,
kun kansakoulu äkkinensä
syttyi palamaan.*

III 1944-1947

*Anna-Liisan halu mennä opiskelemaan
oli suuri, Rautalampi kutsui lukemaan.
Kolme vuotta keskikoulu
kesti kaikkiaan ja
kotiin jälleen palasi hän tiedot mukanaan.*

IV 1944/Hautajoki 1954

*Uusi jakso elämässä Anna-Liisalla
alkoi pian kansakoulun opettajana.
Levälahti, Rautavaara, Ranta-Kosula,
Enonsalo, Hiidenlahti – sitten Happola.*

*Anna-Liisa löysi Einon Hiidenlahdesta ja
rakkauden kipinästä roihus' paloa.
Heille syntyi lapsosia yhdeksän ja
emännällä ruuhkavuodet oli käsillä.*

V 1968

*Vuosi kuuskytkäsi oli hyvin tärkeä,
kun valtuustoon pääsi
tämä nainen kätevä.
Päättäjänä aikaa neljä vuosikymmentä,*

kun Anna-Liisa piti kylän ohjat käsissä.

*Vanhainkodin johtokunta, lautakuntia:
nuoriso-, loma-,
ympäristö-, keskustanaisia,
kunnallisjärjestösihteeristä
vaalipäällikköön kulki
Anna-Liisan ura aina kepun pyhäkköön.*

*Ikävääkin mahtui Anna-Liisan elämään,
kun kotitalo yllättäen syttyi palamaan.
Pian suuret lieskat löivät läpi ullakon ja
heidän oli muutettava pojan talohon.*

VI 1994

*Myöskin suuri suru oli Anna-Liisalla,
kun Eino-puoliso jo poistui
varhain viereltä.
Kuusi vuotta ennätti hän olla sairaana,
mutt' Anna-Liisa hoivas'
hntä aina huolella.*

*Iloa on Anna-Liisa saanut lapsistaan,
kun he ovat menestyneet
työssä, toimissaan.
Yksi heistä poissa on jo
taivaan kannella ja
isän kanssa seurailevat perheen toimia.*

*Vielä löytyy yksi luku Anna-Liisasta,
kun kotiseututyö on hälle kaikki kaikessa.
Monta kirjaa hän on koonnut
kotiseudulta ja
monet juhlat pidetty on vuosi vuodelta.*

*Anna-Liisa persoonana ompi tomera ja
Savommuan Hilimana katse avara.
Toivokaamme, ett vielä elon vuosia paljon
Luoja antaa - niistä voimme
kaikki nauttia.*

Riitta Hämeen-Anttila

Kauppis-Heikin kuolemasta sata vuotta

Kauppis-Heikki. Kuva: Kuopion kulttuurihistoriallinen museo / Victor Barsok-evitsch.

Kirjailija Kauppis-Heikki, oik. **Heikki Kauppinen**, kuoli Lapinlahden Uulmalassa 3. syyskuuta 1920. Hän oli syntynyt 7. kesäkuuta 1862 Vieremän Valkeiskylässä loisvaimon isättömäksi pojaksi.

Kauppis-Heikki kuuluu siihen ryhmään kirjoittajia, joita on nimetty (ja nimetty) kansankirjailijoiksi. *Nimitykseen sisältyy toisaalta historiallinen tosiasia, toisaalta lievä väheksyvä, ansiottomasti halventava vivahdus.* (Rafael Koskimies 1944) Professori **K. S. Laurila** laajassa muistoartikkelissaan Uudessa Suomessa 7.9.1920 esitti puolestaan tulkinnan, joka

ehkä hälvensi Kauppis-Heikin kirjallisen työn turhaa vähättelyä:

Kauppis-Heikki oli nyt sanan täydessä ja parhaassa merkityksessä sitä, mitä niin monesta kirjailevasta diletantista ilman oikeaa perustetta sanotaan ja on sanottu, nim. »kansankirjailija». Hän kuului varsinaiseen kansaan, s.o. ruumiillista työtä tekevään maalaisrahvaaseen, eikä ollut kouluja käynyt eikä opin teitä tallannut. Kuitenkin hänestä tuli todellinen kirjailija, johon nähden ei tarvitse taiteellisessa suhteessa käyttää ollenkaan lievempää eikä erilaista mittapuuta kuin korkeimman opillisen sivistyksen saaneisiin kirjailijoihin nähden. Kauppis-Heikki on päinvastoin paraimmissa tuotteissaan taiteellisessa suhteessa niin korkealla, että vain harvat korkeimman opillisen sivistyksen saaneistakin kirjailijoistamme yltävät hänen rinnalleen.

Kauppis-Heikki oli sananmukaisesti kansankuvaaja ja eritoten Pohjois-Savon ihmisten kuvaaja. Runojen rustaamisesta alkanut kirjallinen kipinä leimahti parempaan hehkuun Iisalmen pappilassa, jonne hän oli päässyt rengiksi. Pappilan pojista varsinkin Juhani Aho auttoi ja ohjasi Heikkiä kirjallisessa harrastuksessa. Se kanssakäyminen johti näiden kahden savolaisen, lähes samanikäisen (Aho Heikkiä noin vuoden vanhempi) kirjailijan ystävyYTEEN.

Opettajilla niukka leipä

Kauppis-Heikin varsinainen leipätyö oli huonosti palkattu opettajan toimi; hän oli ensin kiertokoulunopettajana ja myöhemmin päteväidyttyään kansakoulunopettajana. Kehvon koulun (kasvatuslaitoksen) opettajana Kauppis-Heikki toimi

1893—1908 ja Lapinlahden Ulmalan kansakoulun opettajana 1908—1920.

Nuorisoseuratyö oli Kauppis-Heikille mieluinen harrastus. Nuorison keskuudessa syntynyt ja kiertänyt sananparsi *Missä Heikki, siellä leikki* kuvaa erästä Kauppis-Heikin luonteenpiirrettä.

Hän on semmoisella vaistonvarmuudella ja muotokyvyllä, joka on suotu vain synnyntäiselle kirjailijalle, esittänyt vaihtelevia tyyppejä ja kohtauksia savolaisesta maalaisympäristöstään. Hän katselee maailmaa puhtaan ja sielukkaan runoilijan herkillä lapsensilmällä. Hän iloitsee sen muodoista, kirkastaa sydämellisellä

hymyllä elämän jokapäiväisiä pikkutapah-tumia ja sivuuttaa arkana sen karkeudet ja kovuudet. Kirjailijan oma herkkä, lempeä ja leikillinen persoonallisuus kuvastuu hänen tuotteissaan. (Viljo Tarkiainen 1912).

Kauppis-Heikki haudattiin Iisalmen Vanhan kirkon hautausmaahan. Niihin multiin päättyi myös Juhani Ahon maallinen taival.

Lassi Koponen

Kauppis-Heikki ja oppilaat Kehvon koulussa. Kuva: Kuopion kulttuurihistoriallinen museo / Victor Barsokevitsch.

Vanhaa kansanviisautta

- * Ellää se moansa myönyt, voan ee siemenensä syönyt.
- * Viina viisaannii villihtö.
- * Kun mää takkuuseen, niin mää maksuun kanssa.
- * Muuta kattuu vaan ee nuorena naemistaan.
- * Parempi on syönyttää syöttee kun kuollutta kostuttoo.
- * Ee pie mennä siihen tulleen, joka polttaa.
- * Myötäpäevään myllyt pyörii, vastapäevään vaemot jaahaa.
- * Ee yö silimee puhkase, eekä näläkä mahhoo halakase.

Savolaisten laulantaa turvesaunassa

Tämä kuva on viime kesältä, vuan haetannooko tuo. Edessä pikkuinen Lotta Paimio ja tämä Rauni Aro.

Tervon Maa- ja Kotitalousnaiset on harvinaisen toimelias ja kekseliäs porukka, joka on onnistunut kokoamaan naisia ja miehiä erilaisiin aktiviteetteihin aina enenevässä määrin. Näkyvimpiä tempauksia ovat viime vuosina olleet kirkonkylän keskusraitin risteykseen ohikulkijoidenkin iloksi rakennetut hyvän mielen tuottajat. On ollut pääsiäisnoitita, joulutonttuja, keksisiä kukka-asetelmia, jopa kevään ylioppilaitakin. Mielikuvitusta ei ole puuttunut.

Viimeisin tempaus taitaa olla Lohimaan alueen yritystalon pihaan rakennettu Lintukoto. Jopa valtakunnallista julkisuutta sai Hyvölän kylään Suppuniemen tilan pellolle rakennettu olkipukki – valtavan kokoinen ruotsalaisesta Gävlen pukista mallia hakenut otus.

Ja samaan tapaan kuin Gävlessa, pukki poltettiin näyttävästi kekrin yleisötapah-tumassa. Juhannuksena samalla pellolla kohosi juhannussalko. Jo perinteeksi on naisilla muodostunut Laajan maatilamat-kailutilan savusaunassa joulun alla pikku-joululaulajaiset ja kesällä turvesauna.

Turvekylvyllä tiedetään olevan monen-laisia terveyshyötyjä ihonhoidosta reu-maan, selluliittiin ja hiustenlähtöön yms. Niinpä ei ystävän tarvinnut kauan hou-kutella mukaan tähän kesäiseen kylpyyn. Jospa tuo auttaisi vaikka koronan karko-tukseen.

Määppä tiijä. Tasa-arvon nimissä mie-het saivat ensimmäisen saunavuoron ja sen jälkeen oli naisten huki.

Parikymmentä eri ikäistä naisihmistä lapsista mummoihin askelsi pelottomasti lämmittelemään hämärään kylpyyn, jonka savuinen tuoksu alkuun kirvelsi silmiä. Hetken lämmittelyn jälkeen siirryttiin

ulos, jossa “kauneushoito” aloitettiin levittämällä koko keholle hoitoturvetta. Paikkoihin, joihin itse ei ylettynyt, levityksessä auttoi kaveri.

Kun valmista tuli, päästiin asiaan – takaisin saunaan.

Mukaan suihkepulloja, joilla suhauteltiin vettä päälle niin, ettei turve päässyt kuivumaan. Parasta kaikessa oli huikea sosiaalinen tunnelma. Niin tutut kuin tuntemattomatkin muuttuivat yhdeksi nauravaksi joukoksi. Konkarit kertoilivat aiemmista saunatapahtumista. Päällimmäiseksi nousi pikkujoululaulajaiset lauteilla ja siitähän ei sitten tarvinnutkaan paljoa yllyttää kesälaulajaisia tässä ja nyt.

Mitäs laulettaisiin? Tottakai Savolaisen laulu, sen kaikki osaavat. Niin luultiin, mutta ei se aivan niin mennyt. Vain harvalle oli tuttu säe “Siis maat en muuta

Tässä Raatikaisen Riitan hipin hoitoa.

tietää voi Savoa kalliimpaa. Ja mulle ei mikään niin soi kaikesta minkä Luoja loi ;,;kuin armas Savonmaa ;,;.

Eikun löylyä lisää, suihkepulloista vettä pintaan ja laulamaan.

Kurkkua kyllä alkoi lopussa kuivamaan, mutta loppuun selvittiin kunnialla ja jokunen innokas olisi vielä jatkanutkin. Viimeinenkin säe tuli kaikilla reippaasti haltuun otetuksi.

Kauneuden- ja sielunhoidon loppunäytös tapahtui syyskesän vilpoisissa Niiniveden aalloissa. Uimalla turve ei nimittäin irtoa, eikä hivelemällä. Tarvittiin kunnan hankausta ja taas kaverin apua, että oma nahka lopulta paljastui alta. Korvantakusia tosin piti jynssätä vielä kotonakin.

Mikä tunne ja tuoksu. Jokainen tunsikin olevansa uudesti syntynyt. Harvoin on makkara ja saunakahvi maistuneet niin hyvältä kuin kaiken tämän jälkeen nuottakodan katoksen alla. Savolaisen laulu soi korvamatona kotimatkan ajan.

Ensi kesänä uusiksi.

Teksti ja kuvat: *Tuula Ollila,*
Tervon emerita kunnankirjuri

Ps. Jos yrkäilet tietoa lisää hoitoturpeesta, pistäydy netissä vaikka sivulla peatcare.com.

Harakka ja varis

Harakan reviiirillä
Ne pitkään tuijotti toisiaan.
Silmästä silmään, paikoillaan.

Oli välimatkaa metri –vajaa
Ei kumpainenkaan rohkene
toista pois ajaa...

On kysymys harakan reviiiristä.
Se sanovan näyttää:
”Et tänne siipiäs pistä”

Harakka suojelee
pesäänsä hataraa.
Näköala sieltä on upean avara.

Ei sinne varista kaivata,
Täytyy häirikkä pihalta raivata.

Täällä tilaa ei ole,
eikä eineet riitä,
ala lentää lekuttaa tiehesi siitä.

Anja Karttunen, 2009

Perunan nostotalkoot

Tuvan ikkunasta lapsena katsoimme, kun naapurit taluttivat lehmiään meile. Lehmät vikuroivat.

’Vai sillä asialla oltiin’.

Meidän navetassa, omassa osastossa möyri työhön pystyvä iso sonni, pelottava. Se hinkkasi sarviaan karsinan sementtiin, raapi jaloillaan vuodepehkunsa, kolisteli kahleitaan.

Haareminsa kunkku oli monella riimulla kytketty pilttukseen, antoi joskus ääniä näyttöön. Ei saatu mennä lähelle.

Isälläni oli konttorissaan tarkka kirjantarkkuri näin ansaituista potunnostopäivistä. EU:n määräyksiä tai nykyisiä koneita ei ollut 50-60-luvuilla. Yhteisöllisesti järjestettiin kylän talojen kanssa potunnostopäivät vuoron perään. Suunnitelmallisesti.

Perunnostotalkoita varten oli teurastettu sika tai sonnimmullikka. Lihan tarkastusta ei tunnettu. Kutsuttiin vain kylällä itseoppinut eläinlääkäri **Titus** teurastamaan eläin.

Raskaan työn tekijöille piti olla ensiluokkaista ruokaa ja paljon. Se oli kunniasia. Saattoi sataa koko päivän, joskus iloinen aurinko katseli perunan poimijoita.

Teuraan kaikki osat käytettiin ruokiin. Olen vatkannut lämmintä verta, kantanut lihapaloja kellariin.

Mykykeitto oli pääruokalaji. Lihakeitto, jossa verestä, ohrajauhoista, sipulista ja sianrasvasta

Kylän perunannostoväki kiersi talosta taloon. Kuvassa talkooväkeä kokoontuneena päiväkahville mikä ylleensä tarjoiltiin ulkosalla.

leivottiin mykyjä, kämmenen kokoisia. Keittoon pienettiin eri juureksia ja sisäelmiä. Oli leivottu omista jauhoista leipää ja muhevia pullalettejä. Jälkiuunilämpö kypsytti kaali- ja porkkanalaatikot, kaikki omasta maasta.

Perunan varret täytyi viikatteella niittää käsin, viedä lehmien rehuksi.

Traktorin perään kiinnitettiin perunakone, härveli, jolla avattiin penkit. Perunat hyppivät iloisesti maan pinnalle. Poimijat keräsivät ne pärevasuihin tai sankkoihin.

Vasut tyhjennettiin puihin perunalaitteisiin. Hevosrattailla vietiin perunat maakellariin odottamaan talvea ja pääsyä pussitettuna kauppoihin.

Kädet pestiin kolhiintuneessa emalivaadissa. Tuvan pitkän pöydän ääressä syötiin nälkäisinä ja väsyneinä.

Juhlavan tunnelman aikaansaamiseksi äiti oli laittanut liinat pöydille. Oli sadonkorjuujuhlan tunne.

Pieni ruokalepo. Takaisin pellolle.

Iltapäiväkahvi väelle tarjoiltiin usein pellolla. Kahvit, mojavat pullapalat, kupit, sokerit ja maito. Työnäni oli toimia kahvinviejän avustajana pellolle.

Työtä jatkettiin niin kauan, että saatiin kaikki perunat kellariin.

Iltaruoka kuului asiaan, jos nostotyössä meni niin kauan. Seuraava talo odotti nostoväkeä huomiseksi.

*Maija
Kotometsä*

Savonlinnan juhlakesä 1925

Se kesä jäi monien, etenkin savonlinalaisten, mieliin epätavallisena juhlakesänä. Heinäkuun lopulla vietettiin Olavinlinnan 450-vuotisjuhla, ja kun juhlatunnelmista oli siirrytty arkiseen aherrukseen, niin jo kohta oli tulossa tähän pikku kaupunkiin itse Ruotsin kuningas. Kyllä siinä sääminkiläisten rinta väkisinkin röyhisty — oltiin ikään kuin parempaa väkeä.

Olavinlinnan juhluvuoden juhlinta alkoi virallisesti keskiviikkona 29. heinäkuuta aamulla klo 8 kirkonkellojen soitolla ja juhla-airuiden julistuksella. Juhlajumalanpalvelus pidettiin heti aamusta; päivän erityisyyttä korostettiin veisaamalla virret torvisoiton säestyksellä. Tasavallan presidentti **Lauri Kristian Relander** saapui Savonlinnaan klo 13 lännestä tulleealla postijunalla. Vastaanottamassa olivat Mikkelin ja Kuopion läänien maaherrat sekä joukko muita arvohenkilöitä. ”Reissu-Lassille” juhlille tulossa oli varmaan hiven nostalgisuuttakin, olihan Savonlinna hänen entinen koulukaupunkinsa.

Nyt kuitenkin oli kiire pääjuhlaan, ensin maaherran automobiililla asemalta satamaan ja sieltä s/s *Saimaalla* Olavinlinnaan. Muu juhlaväki oli kuljetettu jo aikaisemmin linnaan proomulla, pienemmillä aluksilla ja veneillä, pitiähän juhlien alkaa jo klo 12.

Tunnilla siirretty isänmaallinen juhla

Maalaus Olavinlinnasta 1925. Kuva Museovirasto /WC

aloitettiin *Savolaisen laululla* ja *Maamme-laululla*. Maaherra **Ernst Edvard Rosenqvistin** avauspuheen ja presidentti Relanderin puheen jälkeen maaherratar **Aino Ackté-Jalander** esitti yksinlaulua, ja Pohjois-Savon Rykmentin soittokunnan esiinnyttyä opetusministeri **Emil Nestor Setälä** piti juhlapuheen. Karjalan Laulun kesäkuoron laulujen jälkeen teatterinjohtaja **Eino Jurkka** lausui Otto Mannisen kirjoittaman juhlarunon *Muistojen muurit*. Juhla päättyi kuvaelmaan näytelmästä *Daniel Hjort*.

Juhlatapahtumat jatkuivat iltapäivällä Karjalan Laulun kesäkuoron konsertilla ja **Lauri Haarlan** kirjoittamalla näytelmällä *Lemminpoika*, jonka esittivät Viipurin Näyttämön näyttelijät. Seurahuoneella oli illalla kansalaispäivälliset; osanottajina olivat tietysti presidentin lisäksi ministerit Setälä ja Holma sekä Mikkelin ja Kuopion läänien maaherrat seurueineen, sen sijaan muita vieraita oli vähänlaisesti.

Iltakymmeneltä aloitettiin linnassa juhlatanssiaiset, joita lomittivat historiallinen

kulkue -esitys, Karjalan Laulun kesäkuoron esitykset ja taiteilija **Aapo Similän** esittämät balladit. Olavinlinna oli valaistu ensimmäisen kerran sähköllä; niin kehausivat *Savonmaa* ja *Itä-Savo* juhlista kertoessaan.

Toinen juhlapäivä aloitettiin Nälkälinnan torniin kavunneen torvisoittokunnan konsertilla ja sen päätyttyä kirkkokonsertilla, jossa esiintyi harpputaiteilija **Ilona Juutilainen** säestäjinään harpunsoittaja **Astrid Nudnäs**, sellisti **Yrjö Palander** ja urkuri **Hannes Haapio**.

Puolilta päivin kokoonnuttiin jälleen Olavinlinnaan, missä nyt oli maakuntajuhlan vuoro. Aluksi laulettiin yhteisesti ja torvien säestyksellä *Savolaisen laulu*, minkä jälkeen satapäinen sekakuoro esitti komeasti seuraavat laulusävellykset: *Suomen laulu*, *Katson virran kalvohon* ja *Terve, Pohjolan maa!*

Juhlapuheen piti Kuopion läänin maaherra **Gustaf Ignatius**. Ennen pormestari **Th. af Reethin** esitelmää Savon maakunnasta kuultiin taiteilja **Joel Rinteen** lausumana juhlaruno *Olavinlinna*, jonka oli kirjoittanut toimittaja J. A. Reinikainen. Torvisoiton jälkeen oli taas juhla kuoron vuoro esittää linnan portailla isänmaallista tunnetta nostattavat laulut *Nouse, riennä Suomen kieli*, *Ajan aallot*, *Yks voima sydämehen kätketty on* ja *Porilaisten marssi*.

Pormestarin pitämän esityksen jälkeen kajautettiin hänen kehotuksestaan kolminkertainen eläköönhuuto suloiselle Savonmaalle, sen upealle vaakunalle ja urheille sotureille. Sitten oltiinkin valmiita kuuntelemaan maisteri **Kalle Väänäsen** sanarrieskoo. Kun hän oli lausunut kirjoittamansa juhlarunon *Kivet mittee huastella voes*, yleisö innostui siinä määrin, ettei rauhoittunut — jos Itä-Savo on uskominen — ennen kuin sai kuulla lisää. Niinpä Väänänen esitti vielä runon *Savonmua* ja sai pitkät aplodit. Maakuntajuhla päättyi Viipurin näyttämön näyttelijöiden esittämään Kiven *Kihlaukseen*.

Kalle Väänänen leipoi savolaista sanarrieskoo hurmaten juhlayleisön Olavinlinnan 450-vuotisjuhlissa. Silloin Kalle oli 20 vuotta nuorempi kuin tässä sota-ajan kuvassa.

Ilta päivän muusta ohjelmasta on mainittava laulajatar **Alma Kuulan** konsertti Kasinolla sekä Suomalaisen oopperan linnassa esittämä *Ryöstö Seraljista*, minkä jälkeen Pyhän Olavin Killan jäsenet kokoontuivat viettämään tupaantuliaisia vasta kunnostettuun linnantupaan. Sangen monista tapahtumista koostunut juhlinta päättyi Kasinolla Viipurin näyttämön näyttelijöiden esittämällä laulunäytelmällä *Jääkärien morsian*.

Juhlamenot uusiksi

Vajaan kuukauden kuluttua kaupunki oli taas juhla liputettu, kun Ruotsin kuningas **Kustaa V** oli päättänyt pistäytyä

Kuningas Kustaa V ja presidentti Relander Savonlinnan asemalla. Kuva Museovirasto

sunnuntaina 23. elokuuta päiväselään Savonlinnassa ja Punkaharjulla. *Savonmaa* kertoi juhlostuksessaan, ettei milloinkaan ole kaupungissa niin paljon lippuja liehunut. Kuningatar **Viktoria** ei ollut tällä retkellä mukana. Hän oli jäänyt Helsinkiin, missä oli jo ollut runsaasti rassistavaa ohjelmaa. Sitä oli tietysti Savonlinnan-retkelläkin.

Jo rautatieasemalla — kunkaalliset vieraat saapuivat Savonlinnaan junalla — kuultiin *Ruotsin kuningashymni, Pori-laisten marssi* ja tietysti tervehdyspuheita. Asemalta vieraat vietiin autosaattueessa Tallisaareen, missä koululasten kunniakuja odotti. Sekakuoro lauloi laulut *Oi, terve Pohjola!* ja *Du gamla, du fria* sekä *Savolaisen laulun* kuninkaan ja prinssi **Vilhelmin** päästyä turvallisesti suojeluskuntaupseerien varjelemina soutuvenheisiin. Vieraat seurueineen saatiin ongelmita Kyrönsalmen yli linnaan, sillä nyt oli kuljetuksen turvallisuuheen paneuduttu eri tavalla kuin Olavinlinnan 450-vuotisjuhlissa, joiden aikana arvostelua oli syntynyt kuljetusten kehnosta valmistelusta.

Linnassa jatkui puheiden ja laulujen sarja; sekakuoro oli täystyöllistetty. Linnaa esiteltiin ja sitä tutkisteltiin. Prinssi Vilhelm kiipesi peräti Pyhän Olavin tornin huipulle, mistä vilkutteli Tallisaareen kerääntyneelle ja eläköötä huutelevalle yleisölle. Jos olisi ollut kysymyksessä kuninkaan valinta, niin se väki olisi tehnyt huutoäänestyksellä Vilhelmistä Suomen kuninkaan — sellaistaahan oli muutaman vuoden takaisissa puheissa ehdotettukin.

Ehkä mieliinpainuvin tapahtuma oli kulinaarinen lepotaiko linnan pihalla, johon kansallispukuiset rouvat ja neitokset olivat kattaneet kahviaamiaispöytiä karjalanpiirakoineen ja muine herkullisine höysteineen.

Kuninkaallisella kiertomatalla oli tietysti ennalta laadittu aikataulu, jonka laadinta ja varsinkin sen noudattaminen ei liene ollut helppoa, kun kulkuvälineetkin vaihtuivat. Olavinlinnasta vieraat siirtyivät luotsilaiva *Saimaaseen*, jolla kauniissa kesäsäässä matkustettiin Punkaharjulle. *Saimaata* saattamassa oli *Leppävirta I* ja suuri joukko erikokoisia vesikulkuneuvoja. A. Ahlström Oy:n hinaaja saattoi Saimaata Punkaharjulle asti, muut palasivat Pihlajavedeltä takaisin kaupunkiin. Ilmauimien kolme lentokonetta teki matkan alkuvaiheessa ylilennon.

Punkaharjulta jo vähän pienempimuotoisten juhlatapahtumien jälkeen kuninkaallinen ja presidentti Relanderin seurue matkasivat autoilla Punkalaitumelle. Sieltä vieraat lähtivät junalla taas Helsinkiin. Savolaiset jäivät muistelemaan kuninkaan käyntiä, muutamille jäi siitä matkasta muistoksi ruotsalainen kunniamerkki.

Lassi Koponen

Lähteinä mm. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot / sanomalehdet Savonmaa ja Itä-Suomi.

Saksittuja

Kokosi kuunnellen ja saksien
Eila Ollikainen

Puijon kuppeelta. Savon murre tarjoaa kiitollisen keskustelunaiheen.

Saatiin todeta taas äsken, kun palstoilla väännettiin Kuopion kaupungin uuden asuma-alueen, virallisesti Hatsalan, aiotusta nimestä.

Rakennuttaja Skanska aupunki järjestivät ehdotukseksi nimikilpailun, jonka tuloksista pidettiin yleisöäänestys, sehän on nykyisenä nettiaikana niin helppoa.

Valittavana oli viisi ehdotusta: Puijon kuppee, Skopa, Tekula, Hatsalan kulma ja Hatsalan helmi. Ääniä annettiin yli 3500, joista Puijon kuppeelle kolmannes eli tuhatkunta. Kun kansa oli puhunut, mutta sitten suurin pulina vasta alkoi, nimittäin keskustelu nimen sopivuudesta.

Siihen osallistuivat kielenkäyttäjät, joiden kielelle ja korvaan kuppee tuntui viehättävältä tai rumalta, ja kielen asiantuntijat, jotka löysivät nimestä muodollisia vikoja. Pahinta ei ollut yleisesti ymmärretty sana (Uunin kuppeella on kaikkialla ämmitelty).

Nimistön muodostamisen käytäntöä rikkovasti perusmuotona oli väärä kielipillinen muoto, taivutusvartalo, kuten suomen kielen professorin **Marjatta Palander** selvitti (Savon Sanomat 28.8).

Kun kuppeella on muokkautunut savolaisen korvassa ja suussa niin mukavalta kuulostavaksi v ja p -äänteiden vaihtelussa (kuve, kuppeella ei kuveella). Saman vaihtelu tosin on yleiskielessä monessa sanassa (salpa, salvassa).

Sanavartalossa tapahtuva vaihtelu tuottaa vaivaa ulkomaalaiselle kielenopiskelijalle, mutta natiivin ei sitä tavallisessa puheessa tarvitse ajatella, se tulee luonnostaan. Ehkä murteessa äänneasun vaihtelulla halutaan herkutella ja siitä tämä-

kin kiista on syntynyt.

Nolotusta ja myötähäpeää

Sanomissa 27,8 kirjoitti Wilhelmiina Honkanen: ”Ei nimi miestä pahenna. Kyllä pahentaa, joskus. Tarkoitus oli hyvä. Nimikilpailukin toimii joskus, mutta joskus ratkaisu sen pohjalta menee metsään. Harmi, että niin kävi Kuopion uuden asuinalueen, Puijonkuppeen kohdalla.

Tuli nolotus ja myötähäpeä. Miksi? Siksi että nimi ei ole ymmärrettävä.

Tuskin savolaisellekaan, saati muualta tulleele. Siksi että nimi tuottaa vääriä mielikuvia ja sitä on helppo väännellä. (SS 26.8 Toivanen), Siksi että ”kuppee” sanaa ei ole olemassakaan. Sen perusmuoto ”kuve” on jo vanhentunut ja ylätyylinen sana, kirjoittaa Wilhelmiina Honkanen.

Siksi, että kirjoitusasu on outo vrt, Puijon mäki, Puijon torni, Puijon huippu.

Savon murreilmaisuus kirjallisesti on vaativaa. Se tarvitsee kielen syvää ymmärtämistä. Tässä tapauksessa nimellä on hyvä olla selkeä yleiskielinen markkinointiarvo, joka kertoo hyvän tulevaisuuden kaupungista tänne muuttaville.

Savon Sanomissa 27.8. toivotteli työstänyt nimimerkki *Murteet hornantuutiin*:

”Kuopiossa on jo pitkään työnnetty savon murretta vähän joka paikkaan. Tätä pientä kansaa ei pidä painaa enää heimoasteelle, vaan julkisissa ja koko valtakunnalle tarkoitetuissa asioissa on käytettävä kirjakieltä. Murteet eivät yhdistä kansaa vaan aiheuttavat väärinymmärryksiä ja jopa riitaisuuksia. Onneksi murteet tulevat vähitellen häviämään pois.”

Lopuksi mimerkki Eiks vaa? teki mietityn ehdotuksensa (SS 17.9.)

”Jos pitää keksiä parempi nimi kuin Puijon kuppee niin ehdotan nimeksi Puijon häppä, kun se ulkomaalaisittain ajatellaan Puijon Happy nimeksi.”

Nimervalinnan alullepanija Skanska Kotien kehitysjohtaja **Hille Kaukonen** on yllättynyt kritiikistä, jota Puijonkuppeen on saanut osakseen.

”Tuntuu kurjalta, kun kerrankin tuli kiva nimi alueelle. Skanska aikoo käyttää nimeä alueen ja asuntojen markkinoinnis-

sa. Virallinen kaavakarttoihin painettava nimi se ei ole. Kaukonen on kotoisin Turun seudulta ja häntä ilahduttaa Puijon kuppeen savolainen paikallisväri.

Se heijastaa kotiseutuylpeyttä. On tyyliä ettei paikallinen murre kelpaisi.”

Kansa keksi Sujjauksen ja sitä ylistettiin loistavana murreperäisenä erisnimenä

Kuinkahan moni muistaa mikä Sujjaus oikein on? Reilu sukupolvi sitten Kuopion halki viiltävän moottoritien nimestä käytiin vieläkin väkevämpää vääntöä kuin nyt Puijonkuppeesta. Maakunnallinen nimikilpailu tuotti tulosta.

Mutta miten on käynyt. Kuopiolaisten arkikielessä saatiin missään virastokielessä ei edes tunneta tuota nimeä. Ai-noa mihin se on pysyvästi kirjautunut on Tiemuseon julkaisun (osa 11) nimeen *Kallantiestä Sujjaukseen*.

Muuta käyttöä tuolla nimellä ei ole ollut eikä tule!

Savolainen kirjallisuus ennätyslukemissa

Vuodesta 2020 on tulossa ennätysmäinen savolaisessa kaunokirjallisuudessa. Kuopion kaupungin nimeämän Savonia-raadin arviointilistalla on jo liki sata teosta, joiden joukosta voittaja nimitään joulukuun alkupuolella. Takavuosina palkinto jaettiin vasta seuraavan vuoden puolella, Aapelin päivänä 2. tammikuuta, mutta vuosi sitten päivä aikaistettiin Savolaisen laulun syntymäpäivälle 9.12.

Loppusuoralle valitut julkistetaan joulukuun Kirjakantin yhteydessä marraskuun lopulla. Kirjoja ovat tänä vuonna urakoineet niin vanhat mestarit kuin uudet tulokkaatkin. Hotakainen, Hämäläinen, Itkonen, Tossavainen, Hassinen, Koskinen, Pääskynen, Tiainen; siinä muutama kirjailija, joka on käynyt jo aiemminkin pokkaamassa Savonia-palkinnon.

Perinteisten romaanien lisäksi tarkas-

telussa on dekkareita, runokokoelmia, näytelmiä, lastenkirjoja ja sarjakuva-albumia. Monetkin kirjailijat ehtivät vuoden aikana urakoida useammankin teoksen, viisi teostakaan ei ole harvinaista.

Vuoden aikana painetaan runsaasti myös savolaista tietokirjallisuutta, mutta se ei kuulu palkinnon piiriin.

Savonia-palkinto perustettiin aikanaan kohentamaan savolaisen kirjallisuuden asemaa ja näkyvyyttä, ja julkaisuluvuista päätellen siinä on myös onnistuttu. Teosten määrä on noussut vuosi vuodelta, mutta määrällisesti tämän vuoden nousu on huimin. Useille Savonia-palkinto on ollut myös ensiaskel valtakunnan korkeimmalle palkintokorokkeelle – vuotuiseen Finlandia-palkintoon.

Seppo Kononen

Kouluruotsilla Hurriilaan

Ajaa huristelin melkoista ylinopeutta A kohti lännen kultamaita. Mitä vielä, eihän siihen aikaan ollut nopeusrajoitusta, kuin kaupungeissa, ei kaikissa niissäkään, Kuopioonkin tuli perusnopeusrajoitus varsin myöhään 60-luvulla. Tietkin olivat suurelta osin päällystämättömiä, varsinkin poikittaistiet, joita useimmiten matkoillani oli luonnollisesti pakko käyttää.

Kannuksen ja Kälviän sivuutettuani, alkoi vatsanpohjassani kihelmöidä, olo oli, kuin osuuskaupanhoitajalla ennen inventaariota.

Opasteet alkoivat vaihtua vähitellen ruotsinkielisiksi, aloin kerrata hätäntyneenä koulussa oppimiani fraaseja, hyräilin mielessäni Du gamla du fria----- ett, två, tre, mitä ne nyt olivatkaan, pappi on präst, hevonen on häst, heti maasillan alitse ajettuani Gamlakarlebyhyn, että hukkaan ovat ruotsin opit kohdallani menneet. Olin kuitenkin Kuopiosta lähtiessäni opetellut muutamia alaan liittyviä sanoja, sillä olisihan se ollut noloa, jos suoraa päättä olisin mennyt järnhandeliin hopealusikointa kaupalle.

Rohkeasti ensimmäiseen liikkeeseen ja rohkeuttahan minulta ei puuttunut, sillä palkkani oli suoritusidonnainen ja kotona huusi kurkkusuorana kolme nälkäistä mukulaa.

Päivää, go dag.

Miksi näin? Asiakkaan vastattua päivittelyyni jommallakummalla kotimaisella, siitä oli heti kättelyssä helppo huomata, kumpaa kieltä hän mielusti halusi käytettävän.

No siellähän oli vastassa melko yleisesti minulle kielimuuri, jonka läpäiseminen ei itselleni ollut mikään helppo tehtävä.

Usein sanotaan, että ne vain teesken-

televät osaamattomuuttaan, tosin olihan siellä joukossa sellaisiakin, jotka halusivat kielellisesti kusettaa poikaa Pohjois-Karjalan, oli joukossa sellainenkin rouva, joka oli Laihialta naitu yli kielimuurin, hän aina halusi korostaa, että me täällä olemme svenska talande bättre folkia.

Useimmat asiakkaistani olivat sentään vilpittömästi kielitaidottomia minun suhteeni. Useimmat eivät olleet juuri rannikoltaan poistuneet, jotkut rohkeimmat olivat sentään käyneet kerran jopa Kannuksessakin. Olivatpahan vain sahanneet rannikkoa ylös alas, tärkeille asioille oli sitten siirrytty Pohjanlahden toiselle puolelle.

Ensimmäiset kontaktit olivat puolin ja toisin kyräileviä, tunnusteltiin ja nuuhkittiin, miltä ilma Savossa tuoksahtaa.

Helpotuksen huokaus pääsi huuliltani, mentyäni ensimmäisen asiakkaan luokse tapaamatta häntä. Liike oli aivan merenranta kadulla, josta oli minulle outo, aava näkymä jäiselle ulapalle. Putiikissa istui hyvin syönyt mamma bakom disken. Ja frågade, för ja träffa guldsmed?

Ne, han e inte hemma nu. Han sitter där på iset.

Niinpä näkyy olevan, siellähän se pilkillä istuu keskellä kirkasta päivää, kenties ponua hiukan tukanrajassa.

Kauhajoelta, josta minulle Jumalan armosta on leiväntekijä annettu, sijaitsee nykyäänkin aivan kielimuurin kupeessa. Siellä oli tapana irvailla hurreja mm. lausahdamalla: Punottaa, ku hurrin puo varikorveess. Tämä onkin jo sellaista jämerää, että se vaatii P-karjalaisellekin jo tulkin apua. Nuama punottaa, ku ruotsalaisen perse kuumavesi korvossa.

Palatkaamme siis takaisin työkentälleni

Aikaa kului vuosia, jopa vuosikymmeniä, olimme alkaneet ymmärtää toisiamme sekakieltä puhuen, siansaksaa, oikeammin

sianruotsia, luottamus savolaiseen mentaliteettiin oli vihdoinkin saatu, jopa siinä määrin, että useat asiakkaistani uskaltautuivat perhekuntineen vieraakseni Kuopioon. Täällä luonnollisesti kommunikoi vieraiden murteella.

Kohtelu myöskään heidän luonaan ei ollut lainkaan ylimielistä. Muistan, kun menimme joitakin kertoja vierailulle heidän huviloilleen, ajelimme nopealla vehkeellä pitkin merta, Tankarin luotsiasemalle.

Ulla ja Henry olivat ylitsevuotaviaisia koko pesueelleni.

Pietarsaari, Jakobstad, oli siihen maailman aikaan hiukan sisäänpäin vetäytynyt pikkukaupunki, ainakin meikäläisen näkökulmasta katsottuna, se saattaa johtua siitäkin, että siellä minulla oli mm. asiakkaana Kecklunds Uraffär ja siellä fru Dahl. Oven avattuani, oli, kuin kylmää vettä olisi kaadettu päälleni, hänen sanansa sinkoilivat pitkin seiniä, josta kimpoilivat huurtuneina korviini. Monta kertaa ajattelinkin, että on tainnut rouva saada hankalan aviomiehen tai sitten häntä on lapsena talutettu liian lujaa.

Sentään olihan P.saaressa ystävällisiäkin asiakkaita, kuten Guldsméd Yrjö Gustafsson, ynnä pari muutakin mukavaa kaveria.

Pietarsaaren kaupunkikuvaa hallitsi tupakkatehdas, tupakkatehtaan jalkapallon muotoinen kello näkyi jo kauas pitkän kadun päähän.

Tupakka, joka oli siirtynyt ankan mainonnan myötä historiaan ja tehtaan tilat ammottivat tyhjyyttään, no, ei nyt sentään, siellähän hääräili **Ove-Veikko**.

Ove-Veikko ei ollut mikään eilisen teeren poika Saksaan suuntautuissa myyntiponnisteluissa. Oli kerännyt ympärilleen melkoisen joukon yrittäjähurreja, joidenka myynnin edistäjänä hän aktiivisesti puuhasteli.

Muistan monta antoisaa matkaa, joita Ove-Veikon kanssa teimme entiseen nazi-maahan.

Ove-Veikon äet, ol näet saksalainen ja isä pappi, **Kalervo Kurkiala**, suomalais-ten SS-joukkojen päsmäri, mielestäni tosi huono yhdistelmä, pappi ja SS-majuri.

Herra Snellmannin muistan, kuin eilisen, vanhassa puurakennuksessa tekivät makkaroitaan, aivan tupakkitehtaan kupeessa.

Lienee jo silloin ollut heilläkin toinen sukupolvi rattaissa.

Jo vähän ennen Pietarsaarta oli havaittavissa muhkea tehdasrakennus, Nautor, jossa synnytettiin maailmankuulut Svahn purjeveneet, eivätkä nekään vielä maailmalla ole vertaistaan löytäneet.

Minua ei enää myyty kielellisesti halvalla, vai myytiinkö sittenkin?

Vanhin tyttäreni oli rutannut juuri ostamani leiväntekovehkeeni Sokoksen edessä, niinpä ajattelin, että enempiä vahinkoja aikaansaadakseen hänelle pitää hankkia oma auto ja sellainenhan oli tarjolla Pietarsaassa. Niinpä me ajaa köröttelimme Doriksen kanssa rannikolle mukamme Suzuki m.pyörä, jonka olin omassa hurmoksessani moottoripyöriin keskimmäiselleni hankkinut.

Doris, saksalainen, joka asui luonamme jonkin aikaa, lupautui ajamaan Enten(ankan) Kuopioon.

Tyttäreni oli saanut Enten, jolla hän sitten sitikka tapaamisesta toiseen usean vuoden ajan, hurauttipa vielä tulevaa (nykyistä miestänsä) siinä määrin, että autot ovat ainoastaan sitikoita.

Irtipääsemättömissä olin lopulta hurrien kanssa, joka ikinen kerta, kun olin matkalla Vaasan seudulla, istuin iltaa Rogerin perhekunnan seurassa, kävipä Rogerin perhekunta useasti löylyttelemässä meidänkin lauteillamme.

Muistelen usein, kuinka hauskaa hurreilla mahtoi olla, kun minä lähes kielitaidottomana idän poikana työnnyin heidän revierilleen leipääni tienaamaan.

OK.

- Mitteepä teit kesälomalla?
 - Ens'mäesen viikon alottelin joutenolloo, kaks viikkoo olin jouten ja viimeisen viikon lopettelin joutenolloo.
- R.T. (PIEKÄMÄKI)

SUTKAUS

nurkkavitsi, on elävää savolaista sanallista perinnettä ja samalla myös vääräntämätön todiste kunkin ajan arvoista ja sattumuksista. Se on palsta, jota kaikki lukijat saavat olla vapaasti toimittamassa. Lähetä oma sutkaus-ehdotuksesi osoitteella Savon Sanomat/sutkaus, PL 68, 70101 Kuopio tai sähköpostitse lukijansanomat@savonsanomat.fi

**SAVON
SANOMAT**
savonsanomat.fi